

Втрати сакральних пам'яток у Чернівецькій області (друга половина 1940-х – перша половина 1960-х років)

С. А. Мочкін

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Corresponding author. E-mail: mochkin@ukr.net

Paper received 24.01.17; Accepted for publication 02.02.17.

Анотація. У статті висвітлюється непроста доля нерухомих сакральних пам'яток Чернівецької області в умовах здійснення більшовицьким тоталітарним режимом репресивної наступальної політики стосовно релігії та церкви. Відзначено, що внаслідок масштабного антирелігійного наступу з метою викоринення так званого «опіуму для народу» і закріплення монопольного комуністичного світогляду сакральна спадщина різних конфесій області зазнала непоправних втрат. Звернено увагу, що внаслідок дій партійно-державної влади значна частина культових споруд виявилася закритою; згодом вони зазнали ушкоджень або були знищені.

Ключові слова: сакральні пам'ятки, антирелігійна кампанія, церква, костел, монастир.

Вступ. Оригінальна та насичена подіями історія Чернівецької області, яка здавна знаходилась на перехресті культур різних народів, що населяли цей край, значною мірою втілена у створених руками багатьох поколінь об'єктах сакральної архітектурної спадщини. У другій половині 1940-х – першій половині 1960-х років внаслідок цілеспрямованої політики наступу радянського тоталітарного режиму на релігію та церкву з метою викоринення так званого «опіуму для народу» вона зазнала непоправних втрат. Значна частина культових споруд області, низка з яких були унікальними пам'ятками архітектури, виявилася знятою з державного обліку і закритою. Трагічним фіналом такого перебігу подій стали масове нищення рухомого культового майна, пошкодження самих об'єктів та їх подальша свідомо руйнація.

Короткий огляд публікацій з теми. На загальноукраїнському тлі окремі матеріали про ліквідацію в Чернівецькій області культових споруд Руської (Російської) православної церкви (РПЦ) навів В. Пащенко [10]. У контексті відносин держави та РПЦ у Чернівецькій області цю проблему частково розглянув С. Яремчук [12].

Мета – на підставі залучення певного кола джерел із державного архіву Чернівецької області та окремих матеріалів наукової літератури висвітлити долю нерухомих сакральних пам'яток краю впродовж другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років.

Матеріали та методи. Основою для написання статті стали матеріали кількох фондів державного архіву Чернівецької області. Це фонд Р-623 (Уповноважений Ради у справах релігій при Раді міністрів УРСР по Чернівецькій області) та фонд Р-932 (Чернівецький обласний відділ будівництва та архітектури виконавчого комітету обласної Ради депутатів трудящих). Тут містяться постанови загальносоюзного, республіканського та місцевого рівня, рішення, інструкції, доповідні записки, листування, інші документи. Вони дали можливість достатньою мірою прослідкувати на прикладі Чернівецької області політику радянських партійно-державних органів протягом двох повоєнних десятиліть щодо нерухомих пам'яток різних конфесій регіону, складну, а нерідко й трагічну долю багатьох сакральних архітектурних об'єктів, що належали їм. Для досягнення поставленої мети використовувалися загальнонаукові (аналізу та синтезу,

системно-науковий, структурно-функціональний, ін.) та спеціальні історичні (проблемно-хронологічний, історико-статистичний, герменевтики, ін.) методи дослідження. Так, проблемно-хронологічний метод дав змогу розглянути тему у відповідній часовій послідовності. Метод герменевтики застосовувався для розкриття змісту правових норм законодавства та постанов місцевих партійно-державних органів, що регулювали процес зняття з реєстрації об'єктів сакральної архітектури краю та їх подальшу долю. Використання цих та інших методів дало змогу показати особливості проведення компартійно-державною системою у Чернівецькій області впродовж другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років заходів щодо закриття культових споруд різних конфесій, впливу цих заходів на подальшу долю нерухомих сакральних пам'яток.

Результати. У зв'язку з певною зміною характеру взаємин між Радянською державою та РПЦ в перші післявоєнні роки влада ставилася до православної конфесії загалом лояльно. На території Чернівецької області уповноважений Ради у справах Руської (Російської) православної церкви (РСРПЦ) при Раді міністрів (РМ) СРСР М. Касаткін закриття лише декілька храмів. Однак в період з 1949 по 1957 рік з державної реєстрації було знято, а, отже, закрито 8 церков [12, с. 117].

У другій половині 1940-х – на початку 1950-х років основний удар радянська влада спрямувала проти римо-католицької церкви. Закритою виявилася низка храмів, що належали їй. Так, костел Серця Ісуса (1891–1904 рр.) в м. Чернівці перестав діяти у 1945 році. Спочатку споруду передали православним, потім – згідно рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної Ради депутатів трудящих (облвиконкому) від 15 серпня 1960 року за № 444/17 – Чернівецькому обласному державному архіву. Костел підлягав реконструкції, яку завершили у 1963 році [8, с. 429–430]. Костел св. Петра і Павла (1876 р.) в м. Вижиця було частково зруйновано під час війни. У 1946 році його закрили і передали для господарських потреб (використовували як лазню). Костел Діви Марії Королеви (1813 р.) в м. Кіцмань закрито у 1946 році і почергово пристосовано під крамницю, склад, спортивну школу [9, с. 449–450].

Одним з архітектурних символів Чернівців виступала Вірменська церква св. Петра і Павла, збудована у 1860–1880-х роках за проектом архітектора Й. Главки. Митець увійшов в історію українського та європейського мистецтва насамперед як автор унікального архітектурного ансамблю м. Чернівці – резиденції митрополитів Буковини і Далмації. Церкву зняли з державної реєстрації у 1944 році [8, с. 428]. Згідно акту обстеження цієї пам'ятки архітектури від 2 червня 1948 року було встановлено, що споруда церкви знаходилася в занедбаному стані, як і сквер, що її оточував. Відсутність належного господарського нагляду спричинила часткове руйнування вівтарів. Це стало наслідком передачі споруди спочатку у розпорядження військового комісаріату міста, згодом – обласного управління легкої промисловості, які не виявили дбайливого ставлення до пам'ятки. Нижня частина стін в чотирьох місцях була піддана дії вологи. Такий прикрий факт мав місце через те, що водостічні труби в цих місцях виявилися розкраденими. Вітражі частково розбиті камінням, що могло бути зроблено тільки зсередини, зважаючи на наявність ззовні вікон захисних сіток. Величезний орган церкви став повністю непридатним. Майно і начиння вивезені, церква заповнена мотлохом, і, будучи тривалий час відкритою, піддавалась додатковому руйнуванню, а також слугувала місцем ночівлі безхатченків [4, арк 1].

У 1952 році будівлю Вірменської церкви св. Петра і Павла передали обласній торгівельній базі «Голвзутзбут». У листі начальника відділу будівництва та архітектури Чернівецького облвиконкому Н. Корабліна від 4 травня 1953 року за № 87 до управляючої бази М. Косюченка відзначалось, що організація допускає неприпустиме порушення правил експлуатації споруди. Так, не було виконано ремонтних робіт, які організація зобов'язалась зробити. Водостічні труби закінчувалися на висоті другого поверху, тоді як вони мали бути доведені до низу. Вимощення перебувало в стані руйнування, цоколь споруди місцями обвалювався, стіни біля водостічних труб продовжували сиріти і вивітрюватися. Майданчик поблизу споруди був спотворений сараями, збитими зі старих фанерних ящиків; огорожа перебувала в стані, що загрожував її обвалом [5, арк. 16]. З 1958 року споруду орендувала Чернівецька обласна контора з прокату кінофільмів під фільмобазу для зберігання кінострічок та іншого обладнання. Частина приміщення Вірменської церкви св. Петра і Павла контора передала будівельній організації. Остання на території, що прилягала до храму, влаштувала перевалочну базу будівельних матеріалів; автотранспорт, що переміщав їх, заїздив на територію і ще більше руйнував огорожу [7, арк. 12].

Згідно статистичних звітів уповноваженого РСРПЦ по Чернівецькій області Є. Проценка – наступника М. Касаткіна – станом на 1 січня 1958 року, тобто на початок антирелігійної кампанії в СРСР, на Чернівецьчині нараховувалося 362 діючих храмів та 2 монастирі. До 1959 року вістря антирелігійної кампанії ще не зачепило території області, де на 1 січня 1959 року уповноваженим РСРПЦ було обліковано тих же 362 діючих храмів та 2 монастирі. Проте, вже в 1959 році в області були зняті з реєстрації перші дві церкви. Ними

виявилися колишні греко-католицькі храми: Свято-Покровський у Садгорі (нині один з районів м. Чернівці – С. М.) і Свято-Успенський у Вашківцях (Вижницький район). Таким чином, на 1 січня 1960 року уповноважений РСРПЦ по Чернівецькій області мав на обліку 360 храмів та 2 монастирі. Того ж року Є. Проценка планував зняти з реєстрації близько 40 церков, проте реально було закрито 28 [12, с. 117–118, 121]. Однією з них виявився, зокрема, собор Сходження Святого Духа у м. Чернівці – одна із знакових споруд міста, збудована у 1844–1864 роках та закрита 20 грудня 1960 року. Згідно рішення облвиконкому від 23 січня 1961 року за № 42/2 споруду передбачалося передати для розширення краєзнавчого музею; однак цього не було здійснено через відсутність відповідних коштів. Згідно рішення облвиконкому від 27 серпня 1962 року за № 533/18 будівлю храму передали в розпорядження обласної ради добровільного спортивного товариства «Спартак» для перебудови під палац фізкультури [8, с. 429]. Внаслідок недбалого використання храму в радянський період більшість внутрішніх розписів храму, як і весь його інтер'єр, було знищено [11, с. 136].

Щодо церкви св. Петра і Павла (1904 р.) м. Вишняця, то згідно постанови загальносоюзної РСРПЦ (протокол № 9 від 1 серпня 1960 року) споруду дозволили використовувати на розсуд місцевої влади. Остання переобладнала приміщення церкви під крамницю. Спиридонівську церкву (1808 р.) у м. Герца було закрито згідно постанови тієї ж РСРПЦ (протокол № 4 від 16 травня 1960 року), храм використовувався кооперативною як склад [9, с. 449]. Георгіївську церкву (1858 р.) м. Новоселиця згідно постанови загальносоюзної РСРПЦ (протокол № 12 від 30 вересня 1960 року) вилучено у релігійної громади для переобладнання під кінотеатр. Покровську церкву (1898 р.) селища Путила закрито 8 серпня 1960 року через аварійний стан. Відповідно до рішення облвиконкому від 12 липня 1960 року за № 369/15 споруду передано у розпорядження райвиконкому для народногосподарських потреб; у 1961 році використовувалася кооперативною як склад [8, с. 435]. Церкву св. Петра і Павла (1832 р.) в м. Сокиряни закрито у 1960 році; рішенням облвиконкому від 8 травня 1961 року за № 214/9 передбачалося передати церкву в розпорядження Сокирянського райвиконкому. Церкву Різдва Богородиці (1896–1898 рр.) м. Сторожинець згідно з постановою РСРПЦ при РМ СРСР (протокол № 17 від 28 грудня 1960 року) закрито для передачі під історичний музей; у 1961 році перебудовано під музей; у 1963 році використовували як склад цивільної оборони району. Миколаївську церкву (1656 р.) в м. Хотин закрито у 1960 році, у 1961 році заплановано перебудувати під кінотеатр [8, с. 435–436, 437].

Значну увагу уповноважений РСРПЦ по Чернівецькій області надавав закриттю так званих додаткових храмів, тобто таких, які не мали постійного священика. Закриття додаткових храмів здійснювалося згідно реалізації плану заходів з підготовки до зняття у 1961 році з реєстрації православних релігійних громад, які не мали постійних священиків, а обслуговувалися як додаткові. Відповідно до поставленого загальносоюзними владними структурами завдання про скорочення

кількості таких церков передбачалось провести наступні дії. Так, Є. Проценко повинен був посилити роботу з духовенством, щоби священники на місцях всебічно сприяли припиненню діяльності додаткових церков; протягом першого півріччя 1961 року він мав увільнити всіх священників з обслуговування додаткових церков і по мірі надходження матеріалів з райвиконкомів представляти свої заклочення Раді на зняття з реєстрації релігійних громад цих церков. Щодо райкомів компартії, райвиконкомів, а також комісії сприяння Радам депутатів трудящих з контролю за дотриманням законодавства про релігійні культу, то вони зобов'язувалися ретельно вивчати настрої віруючих і їх реагування на припинення церковних служб в додаткових церквах та по мірі створення сприятливої обстановки в тому чи іншому селі вносити власні пропозиції на адресу облвиконкому на зняття з реєстрації релігійних громад цих церков [1, арк. 1–2].

Протягом 1961 року у Чернівецькій області було закрито 33 церкви. Основна частина закритих у 1961 році храмів припадала на Кіцманський, Заставнівський, Глибоцький райони і м. Чернівці [12, с. 127]. Так, рішенням облвиконкому від 21 січня 1961 року закрито Введенський жіночий монастир (1908 року) в м. Чернівці; його було переобладнано під дошкільний дитячий заклад. Церкву св. Дмитра (1901 р.) м. Чернівці згідно рішення облвиконкому від 8 травня 1961 року за № 211/9 закрито і передано у розпорядження райвиконкому; у 1964 році заплановано використовувати як торгівельну базу [9, с. 442]. Церкву св. Миколая (1890–1898 рр.) цього ж міста рішенням облвиконкому від 28 серпня 1961 року за № 478/19 закрито і передано під склад [8, с. 427]. Церкву св. Миколая (1876–1877 рр.) м. Кіцмань рішенням облвиконкому від 1 липня 1961 року за № 342/14 закрито і передано у розпорядження райвиконкому; у 1961 році пристосовано під склад [9, с. 450].

Стосовно 1962 року, то Є. Проценко доповідав республіканському керівництву про закриття у Чернівецькій області 36 церков [12, с. 129]. Так, Спиридонівська (Успенська) церква (1709–1716 рр.) м. Чернівці у 1962 році перебувала на обліку як пам'ятка архітектури. Згідно рішення Садгірського райвиконкому від 1 жовтня 1962 року за № 315/22 після її закриття будівлю передбачалося передати комбінату комунальних підприємств для утримання її як пам'ятки [8, с. 430]. Церкву св. Дмитра (1883 р.) м. Вижниця у 1962 році знято з реєстрації місцевою владою; згідно постанови РСРПЦ при РМ СРСР (протокол № 22 від 26 жовтня 1962 року) храм дозволили розібрати. Георгіївську церкву (1888 р.) м. Сторожинець рішенням облвиконкому від 13 серпня 1962 року за № 497/17 передбачалося закрити та перебудувати під торгівельну базу [9, с. 448, 452].

Сумною виявилася доля культових споруд Чернівецької області після їх закриття у 1960–1962 роках. Це яскраво ілюструють приклади із Вижницького та Заставнівського районів. У 1961 в м. Вижниці церкву св. Петра і Павла (закриту в 1960 році) передали Вижницькій міжрайонній базі облспоживспілки під склад; верх будівлі, що мав культовий вигляд, було замінено дахом простої форми. Успенську церкву міста райвиконком рішенням від 26 липня 1962 року

за № 194/16 вирішив передати Вижницькій школі-інтернату для перебудови і використання під спортзал. Костел міста райвиконком рішенням від 30 липня 1962 року за № 206/166 ухвалив передати тій же Вижницькій міжрайонній базі облспоживспілки для використання під склад. Бісківську цвинтарну церкву ухвалено передати у розпорядження сільради з метою використання під соціально-культурні заклади. Костел в селі Лукавицях вирішено передати школі для перебудови і використання під спортзал. Костел в селі Мілієве використовувався колгоспом під зерносклад. Церкву св. Георгія у селі Берегомет вирішено передати міжколгоспбуду для розібрання і використання матеріалу для господарських потреб; цвинтарну церкву у селі Велике – передати школі для розібрання і використання матеріалу на господарські потреби. Дерев'яні будівлі недіючих Майдан-Спаської, Дмитрівської, Майдан-Лукавецької церков рішенням райвиконкому від 30 липня 1962 року за № 208/16 передані міжколгоспбуду для розібрання і використання матеріалу на господарські потреби.

На території Заставнівського району впродовж 1961–1962 років уповноважений РСРПЦ по Чернівецькій області зняв з реєстрації п'ять храмів: в селищі Кострижівка, селах Звенячка, Ржавенці, Вербівці та Онут. Рішенням райвиконкому будівлі церков передано відповідним місцевим Радам депутатів трудящих для використання в народногосподарських цілях. Так, церкву в селищі Кострижівка (закриту 1962 року) передали Хрещатинській автоколоні. Протягом вересня 1962 року споруда мала бути повністю розібрана; будівельний матеріал планувалось використати для будівництва гуртожитку. Церкву села Звенячка передали у розпорядження сільського споживчого товариства. Церкву села Ржавенці, зачнену того ж року, передано районному відділу культури для перебудови під сільський клуб. Щодо церкви села Вербівці, зачненої в 1960 році, то райвиконком просив санкціонувати розібрання споруди як аварійної. Церкву в селі Онут було розібрано [2, арк. 9–10, 120–121]. Також у вищепроаналізованому архівному документі згадується доля храму села Брідок. Рішенням сільської Ради депутатів трудящих одну частину його приміщення передали під спортзал школи, іншу – під музей села [2, арк. 120–121].

У 1963 році з державної реєстрації влада зняла лише одну церкву – в м. Чернівцях. Загалом протягом 1959–1963 років у Чернівецькій області було закрито 99 храмів [12, с. 130]. Згідно даних обласного уповноваженого РСРПЦ про використання закритих у 1959–1965 роках культових споруд станом на 1965 рік було закрито 102 церкви, вилучено ключі від 82, вивезено культове майно з 55, знято дзвони – у 66 церквах [3, арк. 39].

Дії партійно-державних органів Чернівецької області щодо сакральних архітектурних пам'яток краю викликали закономірні протести місцевого населення. Нерідко парафіяни вдавалися до самовільного відновлення роботи закритих храмів. Зокрема, такі випадки мали місце в Кельменецькому районі. Лист секретаря обкому компартії України на ім'я першого секретаря ЦК КП України М. Підгорного інформував, що 5 травня 1963 року в селі Розшани група віруючих,

підбурена «злочинними елементами» (так влада називала рядових селян – С. М.), самовільно відкрила недіючу церкву. Спроби відкрити недіючі церкви мали місце в квітні-травні 1963 року і в селах Бурдюч та Вітрянка цього ж району [10, с. 61].

Процес закриття та руйнування нерухомих сакральних пам'яток, занедбаний стан майже усіх тих з них, що віцїлили, викликав справедливе обурення громадськості. Так, студенти Чернівецького державного університету М. Сидельковір, А. Супоницький, Є. Писаренко 26 серпня 1956 року написали листа до «Літературної газети» з проханням опублікувати їхню статтю «Збережемо пам'ятки архітектури!». Тут, зокрема, говорилося: «... В м. Чернівці по вул. Сталінградській стоїть стара дерев'яна церковка. Ця церковка збудована без жодного цвяха і стоїть 300 років! Нині довкола ходять кози, а хто сміливіший, не проти вкрасти колоду і т. д. А таких пам'яток небагато! ...В центрі міста по вул. Університетській стоїть величезна споруда колишньої синагоги, виконана знаменитим австрійським архітектором в мавританському стилі. В роки війни фашистські варвари підірвали внутрішні

перекриття, але коробка, куполи і внутрішнє облицювання цілі. З цього будинку можна було б зробити театр, клуб і т. д., але споруда не будується і не валиться, двір заростає чортополохом, а керуючі товариші спокійно проходять повз» [6, арк. 40, 40 зворот]. Однак рідко коли такі листи в умовах радянської тоталітарної системи давали позитивний результат.

Висновки. Отже, внаслідок цілеспрямованої наступальної політики компартійного тоталітарного режиму другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років проти релігії та церкви сакральна архітектурна спадщина Чернівецької області зазнала непоправних втрат. Значну частину культових споруд було закрито і переобладнано для інших цілей, внаслідок чого руйнувався їхній зовнішній вигляд та втрачався первісний мистецький задум; чимало будівель виявилися знищеними. Така політика Радянської держави не тільки значним чином підірвала матеріальні та моральні засади конфесійного життя області, але й спричинила значні психологічні переживання населення краю, знизила рівень моральності, негативно позначилась на долі наступних поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Чернівецької області (далі – Держархів Чернівецької обл.). Ф. Р-623. Оп. 1. Спр. 53. 3 арк.
2. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-623. Оп. 2. Спр.99. 246 арк.
3. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-623. Оп. 2. Спр. 210. 46 арк.
4. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-932. Оп. 1. Спр. 39. 1 арк.
5. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-932. Оп. 1. Спр. 99. 47 арк.
6. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-932. Оп. 1. Спр.170. 44 арк.
7. Держархів Чернівецької обл. Ф. Р-932. Оп. 1. Спр.241. 30 арк.
8. Зруйновані храми і монастирі України. Анований покажчик обласного та районного рівня / Упоряд. Кривошея В. В.,

- Буряк Л. І., Киридон А. М. [та ін.]. Київ: Мистецтво, 2013. 608 с. : іл.
9. Каталог зруйнованих храмів і монастирів України : Каталог / Редкол.: В. Ф. Солдатенко та ін; Упоряд. Кривошея В. В., Антонюк Я. М., Буряк Л. І., Ведмідь Л. А. [та ін.] Київ: ДП НВЦ Пріоритети, 2013. 512 с.
10. Пашченко В. Православ'я в новітній історії України. Частина друга. Полтава: «Полтава», 2001. 736 с.
11. Чеховський І. Прогулянка Чернівцями та Буковиною: Путівник. Київ: Балтія-Друк, 2007. 268 с.: іл.
12. ремчук С. Православна церква на Буковині у радянську добу(державно-церковні взаємини).Чернівці:Рута,2004.352с.

REFERENCES

1. State Archive of Chernivtsi region. F. R-623. Op. 1. Spr. 53. 3 ark.
2. State Archive of Chernivtsi region. F. R-623. Op.2. Spr. 99. 246 ark.
3. State Archive of Chernivtsi region. F. R-623. Op.2. Spr. 210. 46 ark.
4. State Archive of Chernivtsi region. F. R-932. Op. 1. Spr. 39. 1 ark.
5. State Archive of Chernivtsi region. F. R-932. Op. 1. Spr. 99. 47 ark.
6. State Archive of Chernivtsi region. F. R-932. Op.1. Spr. 170. 44 ark.
7. State Archive of Chernivtsi region. F. R-932. Op.1. Spr. 241. 30 ark.
8. Destroyed churches and monasteries of Ukraine : regional and district annotated reference book / comp. Kryvosheia V. V., Buriak L. I., Kyrydon A. M. [and others]. – Kyiv : Mystetstvo, 2013. – 608 p. : illustrated.

9. The catalogue of destroyed temples and monasteries of Ukraine : catalogue / Editorial board: V. F. Soldatenko and others; comp.: Kryvosheia V. V., Antoniuk Ya. M., Buriak L. I., Vedmid L. A. [and others]. – Kyiv : DP NVTs Priorityety, 2013. – 512 p.
10. Pashchenko V. Orthodoxy in the modern history of Ukraine. The Second Part. – Poltava : "Poltava", 2001. – 736 p.
11. Chekhovskiy I. Walk through Chernivtsi and Bukovyna : Guide. Kyiv : Baltiia-Druk, 2007. – 268 p. : illustrated.
12. Yaremchuk S. Bukovyna Orthodox Church at the Soviet period (the state and church relations). Chernivtsi : Ruta, 2004. – 352 p.

The loss of sacred monuments of Chernivtsi region (the second half of the 1940s – the first half of the 1960s)

S. A. Mochkin

Abstract. The article deals with the immovable sacred monuments of Chernivtsi region, which were damaged by the Bolshevik totalitarian regime's repressions concerning religion and church. Sacred heritage of different faiths of the region incurred irreplaceable losses in consequence of large-scale anti-religious attack to eradicate the so-called "opium for the people" and fixing the monopoly communist ideology. Attention is paid to the fact that much of religious buildings were closed and later damaged or destroyed as a result of actions of the Party and State power.

Keywords: sacred monuments, anti-religious campaign, church, Roman Catholic church, monastery.

Потери сакральных памятников в Черновицкой области (вторая половина 1940-х – первая половина 1960-х годов)

S. A. Mochkin

Аннотация. В статье освещается непростая судьба недвижимых сакральных памятников Черновицкой области в условиях осуществления большевистским тоталитарным режимом репрессивной наступательной политики в отношении религии и церкви. Отмечено, что в результате масштабного антирелигиозного наступления с целью искоренения так называемого «опиума для народа» и закрепления монопольного коммунистического мировоззрения сакральное наследие разных конфессий области понесло невосполнимые потери. Обращено внимание, что в результате действий партийно-государственной власти значительная часть культовых сооружений оказалась закрытой; впоследствии они получили повреждения или были уничтожены.

Ключевые слова: сакральные памятники, антирелигиозная кампания, церковь, костел, монастырь.